

PAKEAN EURI

joseba intxausti

ZAZPIKATUETA-KO EZBEHARRAK

Zazpikatueta-n izan ahal zerate ifioiz? Zazpikatueta ibar bitxi eta arraroa da, izan ere bertako biztanleak ez dire gizakiak, ka-tuak baizik. Katarte honek ba ditu, beraz, zenbait jakingarri aparteko, benetako gizar-

tea, barka, katartea baita, bere hauzo, agin-tari ta guzi.

Zazpikatueta-ri bere zazpi hauzoek eman diote izena. Erroma-ko zazpi muinoeri be-zelatsu gertatzen zaio Zazpikatueta-ri ere:

Euskeraz beñiere egin ez dana baita ere: Iñork pentsatu ezin al-dezazken propaganda nazkagarriak. Ezin esan alakoak.

Ez daukagu ori debe-katzeko eskubiderik. Kan-poko moda au gure ar-tean sartu zaigu. Moda bat. Mundu onetan azka-rrena pasatzen dan gauza moda da.

Baño kaikutzat ez gai-tzatela artu. Eta batez

ere tonto ez izateko obli-gazioa dutenak ez ditezela tranpan erori. ¿Konpren-ditzen al-didate itz abek ondo konprenditzeko bea-rrean daudenak? ¿Bai ala ez?

Min zait benetan nere edadean onela eskribitu bearra. Etzait batere gus-toko eta ezta gutxiagorik ere. Oso nekatuta nago gañera. Baño norbaitek bear du, eta neri tokatu

zait. Beste iñortxok egi-ten ez badu, neretzat jo-tzen det obligazioa.

Nere bokazioa eskribi-tzea da. Gustora idatziko nituzkenak makiñabat gai ba dauzkat. Oraingo au baño askoz atsegiñago erabilliko nituzke. Bañan aurrenekoa aurrena da.

Eta erne bear ditugula begiak eduki esan bearra neukan.

JOSE DE ARTECHE

ezer guti dakigula, alegia, hauzo hauen jaiotza eta jatorriaz. Alegia ta ipuin zaharrek diotenez, hauzo bakoitzari izena lehenen katu arbasoagandik datorkio. Zazpi katategiak Uxkoa, Bix, Ñar, Abar, Lladi, Beñar eta Xuro dire, hauzoak eraiki zituzten lehenen katuak bezelaxe.

Zazpikatueta-ko ibarrak, hain berezia izanik ere, ba ditu prolema ta arazo xelebrea-goak. Bi aipatu nahi nizkizueke gaur: bata, Baosadi ibaiarena da; bestea, miauerarena. Dirudienez, antzina batean, Zazpikatueta ibarretik ez zen inolako errekarik igarotzen; baina, zazpi hauzoen zoritxarrerako (hala dio behintzat miaueraz katakumeei kondatzen zaien ipuin batek), pantano lertuaren uholde izugarri hura etorri zenez gero, Baosadi ibaiak banatzen ditu, bi herrialdetan, Zazpikatueta-ko hauzoak: Abar, Ñar, Bix eta Uxkoa batetik; Beñar, Xuro eta Lladi bestetik. Harrez gero, Baosadi-k banatutako bi lurraldeok ez daukate elkar-adiskidantza haundirik; izan ere, zubirik ezean eta katuak hain ur-higuin direla, bakoitzak nahia-go du bere aldetik ibar-kanpokoekin hartu-emanetan bizi. Beraz, erreka madarikatu batek zatitu du Zazpikatueta, baina, entzuna dugunez, katu gazteak ez daude konforme egoera aldrebes honekin: zubiak egin nahi dituzte, era askotako zubiak, Laukatueta eta Hirukatueta elkar ditezen. Zubigogo honek asaldua eta asarre bizitan darabilki Zazpikatueta osoa.

Ba da beste eztabaida ere: Zazpikatueta-ko hizkuntzari dagokiona, esan nahi dut. "Miauera" deitzen diote zazpikatuetarrek mintzarrerari. Ez daki inork non jaiotzen den hizkuntza hau; baina, jatorriaren ezjakina gora-behera, miaueraz mintzatzen dire bailarako katu gehientsuak. Ez guziak, ordea. Zoritxarrez, Zazpikatueta-n ez da nonahi miauera berdina egiten. Bai zera! Eta hortik datoz eztabaidarik traketsenak, gorrotagarrienak, zazpikatuetar bakoitzak bere iritzia irmoa baitu

miauerari buruz. Arlo honetan inon guti aurkituko genuke herri jakinagorik. Eztabaida hauetan dirudienez, guziak dire hizkuntzalari trebe eta miauera sakon-sakoneraino ezagutzen dutenak: miauerarekiko bilkura hauetan ez da errez ikasiak eta ezjakinak nabaritzea, denak baitire jakintsu. Zazpikatueta-n ez da, beraz, beste gure herrietan bezelakorik gertatzen: han ez da alfabetatze beharrik, guziek baitakite irakurtzen eta literaturaz mintzatzen eta filologia berrienaz baliatzen. Miauerari buruzki bilek dire munduko kongresorik harrigarrienak.

Zazpikatueta-n nornahik dauka miaueraren salbabidea, ibarrean hizkuntza hau hiltzen badoa ere. Izan ere, hauzo bakoitzak du miauera aparteko eta ederrena eta jatorrena. Batez ere, jatorrena. Honegatik, hauzotarteko eztabaidetan ezin dute on-hartu ondoko hauzoetan darabilten miauera-modua, ez baita bera jatorrena. Holakoetan, elkar konpreni dezaten "hauhauera" erabiltzen dute zazpikatuetar katuek, alboko ibarretako mintzaerak, alegia. Gainerako eztabaidetan bat ez badatoz ere, puntu honetan nahiko konforme daude.

Hirukatueta-koek mihaueraz ari direla esan ohi dute. Laukatueta-ko batzuek ere mihaueraz egin behar litzakeala esaten hasi dire. Laukatuetar miauera baztertu nahi honek sekulako asarreak piztu ditu oraintsu uxkoarren artean, eta Uxkoa-ko katu aunitz miau bizitan dabilte eta Baosadi gainetik egin nahi ziren zubien kontra ere ekin diote, zubi horiek Hirukatueta-ko mihauera Laukatueta-ra sartuko dutenaren susmo gaiztoa baitaukate Uxkoa-n. Uxkoar zahar askok diotenez, miauera ta mihauera artean ez da alde haundirik, baina jakina da zirrikito ttipitik etsai haundia ere sar ditekela. Beraz, hobe da zubirik ez egin.

Mihauera-zaleentzat zubiok betebeharrak apar-

z a z p i k a t u e t a - k o

tekoa dute. Elkartea, benetako elkartea esan nahi du asmo horrek. Zubiak derrigorrekoak dire, beraz, eta mihauerazaleek bakarrik egin ditzakete behar bezela. Laukatueta-ko miauerazale jakintsuak ez dire guti berotzen honelako zozokeria (hala dela diote) entzutean.

Dena dela, geroz ta argiago dago, Zazpikatueta-ko katueraren (nahiz miauera nahiz mihauera izan) etsairik gogorrena kanpotik datorrena. Izan ere, ondoko ibarretatik sartzen ari den "hauhauera" da katuera hilko duena, miauera nahiz mihauera ez baititezke inolaz ere hauhauerarekin elkartu. Hemen ere katu-zakurren arteko ezinikusia dago bizirik, Zazpikatueta-n hizkuntza jatorra nahi dute, eta jatortasun honen bila dabiltz aspalditxotik.

Miauera jator honen ametsetan egin dire azken gizaldian benazko entsegu batzuk. Bix hauzoko katu nagusi batek ekinda, **miauera garbia** sortu zuten bixtarrek, eta inguruko hauzo batzuetako zenbait jakintsuk ontzat eman zuten. Katuera berri hau garbia zen, herbesteko hauhaueraren kontra-kontrakoa. Akats bat bakarra zedukan: Zazpikatueta-n ez zen ulertzen eta, Hirukatueta-n bereziki,

miauera garbi hori alferkeria eta amets gaixto bat zela pentsatzen zuten. Zazpikatueta-n, ba, katuera garbiaren hiletak egin berriak dituzte.

Azken aldian, miauera garbiaren ordez **mihauera jatorra** egiten hasi dire Zazpikatueta-ko jakintsu berri batzuk. Ez dute, garbizaleek bezela, miauera berririk sortu nahi, ba dakite hizkuntzak asmatzea bidezko ez dena, jende nahiko ikasiak baitire. Eta jakitunak direnez, egitekorik miragarrienak burutu nahi dituzte: hildakoak piztu, Baosadi ibar-gora eraman eta kondairarik zaharrena buruz behera gaurraldian murgildu. Eta miauerari gagozkiola, asmorik bikainekak daduzkate: Zazpikatueta-ko bi lurraldeek elkar konpreni dezaten, mihauera jatorrenean izkribitu nahi dituzte eguneroko ta liburuak.

Jatorzale batzuentzat bederen, bizpahiru idazle zaharren mihauera da katuerarik jatorrena. Uxkoar gehienak ez daude eritzi honekin konforme, eta beharbada ezta hirukatuetar aunitz ere, bainan, jatorzale-talde berezi horrek dionez, liburu zaharrak aztertu ez dituztelako da hori. Zazpikatueta-ko gaurko idazlerik bizenak mihauera bakar bat nahi dute beren liburuetan. Honetaz konforme dire denak, baina ez zer-nolako mihauera behar litzakean erabakitzean. Aipatu ditugun jatorzale berezi horiek antihoaleko mihauera zahar bat nahi lukete, hura baita, diotenez, jatorrena. Zoritxarrez, bi liburu zaharretan bakarrik aurkitzen da mihauera klasiko hori, eta Zazpikatueta-n ez dituzte ezagutzen liburuok.

Gaurko Zazpikatueta-ren etorkizuna nahiko ilun ikusten da. Hildako idazleak ez dute sepulturetatik jeiki nahi; Baosadi oraindik ere ibar-behera doa eta zubiak beharko dire Laukatueta-tik Hirukatueta-ra pasatzeko, eta, aunitzek uste dutenez, arbasoen mihauera ikastea baino samurrago izango da kondaira zehar jaio den **gaurko mihauera bateratua** ikastea.

Joseba Intxausti

e z b e h a r r a k